

ترجمه انگلیسی این مقاله با عنوان:

The Confrontation between Myth-Based Traditions and Western Lifestyles in the Qajar Era: A Case Study of the Wall Paintings in the Mehdi Qoli Beyk Bathhouse, Mashhad City

در همین شماره به چاپ رسیده است.

تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی دوره قاجار

(مطالعه موردی: نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد)

نیلوفر حاجی بابایی^۱، جمال الدین سهیلی^{۲*}

۱. گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

۲. گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

تاریخ معماری داخلی

مقاله پژوهشی

چکیده:

دوره قاجار به عنوان یکی از دوره های مهم تاریخ ایران، شاهد تقابل و تعامل میان سنت های دیرینه ایرانی و تأثیرات فرهنگ و سبک زندگی غربی بود. این دوره به ویژه در عرصه هنر، به ویژه نقاشی، تحولات قابل توجهی را تجربه کرد. نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد به عنوان نمونه ای از این هنر، نمایانگر تلاش برای حفظ هویت فرهنگی در برابر نفوذ فرهنگ غربی هستند. هدف این پژوهش، تحلیل تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و تأثیرات سبک زندگی غربی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد است. این تحقیق به دنبال شناسایی چگونگی تعامل و همزیستی این دو عنصر فرهنگی و تأثیر آن بر هویت هنری و فرهنگی ایرانیان در دوره قاجار می باشد. این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده و با استفاده از منابع کتابخانه ای، مقالات علمی و تحلیل نقاشی های موجود در حمام مهدی قلی بیک، به بررسی عناصر هنری و فرهنگی پرداخته است. داده ها از طریق مشاهده مستقیم آثار و تحلیل محتوایی جمع آوری شده است. نتایج نشان می دهد که نقاشی های حمام مهدی قلی بیک، به طور قابل توجهی تحت تأثیر عناصر اسطوره ای و فرهنگی ایرانی و همچنین تأثیرات فرهنگ غربی قرار دارند. این آثار نه تنها به تجلی هویت ایرانی کمک می کنند، بلکه نمایانگر تلاش هنرمندان برای ادغام عناصر مدرن با سنت های قدیمی هستند. عناصر مانند رنگ ها، موضوعات و تکنیک های جدید، نشانه های واضحی از نفوذ فرهنگ غربی را در این نقاشی ها نشان می دهند. این پژوهش نشان می دهد که تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی در دوره قاجار، منجر به ایجاد آثار هنری منحصر به فردی شده است که نه تنها هویت فرهنگی ایرانی را به تصویر می کشد، بلکه به نوعی تلاش برای حفظ این هویت در برابر تغییرات جهانی را نیز نمایان می سازد. بنابراین، نقاشی های حمام مهدی قلی بیک به عنوان یک نمونه بارز از این تقابل، می توانند به درک عمیق تری از تحولات فرهنگی و هنری در دوره قاجار کمک کنند.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۸/۶

تاریخ بازنگری:

//

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۸/۱۹

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۸/۳۰

واژگان کلیدی:

تقابل فرهنگی،

اسطوره شناسی،

نقاشی قاجار،

مدرنیته،

هویت فرهنگی.

* نویسنده مسئول : +989123816120، jamaleddin.soheili@iaau.ac.ir

مقدمه

در دنیای امروز، تقابل سنت ها و مدرنیته یکی از موضوعات مهم و مورد بحث در حوزه های مختلف اجتماعی، فرهنگی و هنری است. این تقابل به ویژه در جوامع تاریخی و فرهنگی مانند ایران، که دارای پیشینه ای غنی از اسطوره ها و سنتهاست، ابعاد خاصی به خود می گیرد. در سطح جهانی، هنرمندان و محققان به بررسی نحوه تعامل و تقابل این دو حوزه پرداخته اند و به دنبال درک عمیق تری از تأثیرات متقابل آنها بر یکدیگر هستند. این موضوع به ویژه در دوران قاجار، که تحولات اجتماعی و فرهنگی قابل توجهی را تجربه کرد، از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

در ایران، دوره قاجار به عنوان یک دوره گذار بین سنت و مدرنیته شناخته می شود. ظهور سبک های جدید هنری و تأثیرات غربی بر فرهنگ ایرانی، به ویژه در هنرهای تجسمی، موجب شد که هنرمندان به بازنگری در سنت های قدیمی بپردازند.

نقاشی های حمام مهدی قلی بیک در مشهد، نمونه ای از این تقابل است که در آنها می توان نشانه های سنت های اسطوره ای و همچنین تأثیرات سبک زندگی غربی را مشاهده کرد. این نقاشی ها نه تنها به ترسیم فضاهای عمومی می پرداختند، بلکه به نوعی روایتگر داستان ها و اسطوره های ایرانی نیز بودند.

برخی از محققان بر این باورند که تقابل سنت و مدرنیته در هنرهای تجسمی ایران، به ویژه در دوره قاجار، منجر به غنای بیشتری در هنر ایرانی شده است. آنها معتقدند که ادغام عناصر غربی با سنت های ایرانی، باعث شکل گیری زبانی جدید در هنر شده است. اما در مقابل، برخی دیگر به انتقاد از این روند پرداخته و آن را تهدیدی برای هویت فرهنگی و هنری ایران می دانند. این گروه نگرانند که تأثیرات منفی مدرنیته بر روی سنت های اسطوره ای و فرهنگی ایران، به تدریج منجر به فراموشی و زوال آنها شود.

یکی از جنبه های مبهم در این موضوع، نحوه تأثیرگذاری متقابل سنت های اسطوره ای و سبک زندگی غربی بر یکدیگر است. به طور خاص، این سؤال مطرح می شود که آیا نقاشی های حمام مهدی قلی بیک صرفاً تزیینی بوده اند یا اینکه حامل پیامهای عمیق تری در رابطه با هویت فرهنگی و اجتماعی جامعه آن زمان هستند؟ همچنین، نیاز به بررسی

عمیق تری درباره تأثیرات اجتماعی و سیاسی این تقابل بر روی جامعه ایرانی وجود دارد. پیشینه تحقیق در زمینه تقابل سنتهای مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی در دوره قاجار به بررسی تحولاتی می پردازد که در این دوره تاریخی در ایران رخ داده است. در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم، ایران با ورود مدرنیته و تأثیرات فرهنگی و اجتماعی غرب مواجه شد. قاجاریه به عنوان یکی از دوره های مهم تاریخ ایران، شاهد تغییرات عمدهای در زمینه هنر، فرهنگ و سبک زندگی بود. این تغییرات به ویژه در شهرهایی مانند مشهد، که مرکز مذهبی و فرهنگی ایران به شمار می رود، نمایان تر بود. نقاشی های حمام مهدی قلی بیک به عنوان نمونه ای از هنر دوره قاجار، به خوبی نشان دهنده این تقابل بین اسطوره ها و مدرنیته است.

نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد به عنوان یک اثر هنری مهم، نه تنها زیبایی شناسی خاص خود را دارند، بلکه به عنوان یک منبع غنی از اطلاعات فرهنگی و اجتماعی نیز عمل میکنند. این آثار نمایانگر باورها، سنتها و اسطوره های ایرانی هستند که از یک سو تحت تأثیر فرهنگ غربی قرار گرفته اند و از سوی دیگر تلاش می کنند هویت و اصالت خود را حفظ کنند.

در این راستا، پژوهشگران به تحلیل عناصر اسطوره ای و سنتی در این نقاشی ها پرداخته و نشان داده اند که چگونه این عناصر با سبک زندگی مدرن و تأثیرات غربی در حال تقابل و تعامل هستند. در نهایت، بررسی این تقابل نه تنها به درک عمیق تری از تحولات فرهنگی و اجتماعی دوره قاجار کمک می کند، بلکه به ما این امکان را میدهد که به چگونگی شکل گیری هویت فرهنگی ایرانی در مواجهه با مدرنیته پی ببریم. این تحقیق می تواند به عنوان یک مطالعه موردی درک بهتری از تأثیرات متقابل سنت و مدرنیته در هنر و زندگی اجتماعی ایرانیان فراهم کند و به تحلیل چالش ها و فرصت هایی که این تقابل برای جامعه ایرانی در آن زمان ایجاد کرده، بپردازد. حمام مهدی قلی بیک مشهد یکی از مهمترین نمونه های معماری و هنری دوره قاجار است که در آن نقاشی های ویژه ای وجود دارد. این نقاشی ها به خوبی نشاندهنده تقابل سنت و مدرنیته هستند و می توانند به عنوان یک منبع غنی برای تحلیل فرهنگی و اجتماعی این دوره محسوب شوند. در این حمام، تصاویری از اسطوره ها و داستان های ایرانی به همراه

عناصر مدرن و غربی مشاهده میشود که می تواند نشان دهنده یک نوع همزیستی و تعامل فرهنگی باشد.

پرسش اصلی این پژوهش این است که چگونه تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهود جلوه گر شده است؟ آیا این نقاشی ها تنها به تزئین فضا محدود می شوند یا اینکه حامل پیام هایی از هویت فرهنگی و اجتماعی آن زمان هستند؟ همچنین، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که چه تأثیری بر روی جامعه ایرانی و هویت فرهنگی آن در دوران قاجار داشته است.

تحقیق در این زمینه می تواند به درک بهتری از تعاملات فرهنگی و اجتماعی در دوره قاجار کمک کند و نشان دهد که چگونه هنر می تواند به عنوان یک ابزار برای بیان هویت فرهنگی و اجتماعی عمل کند. همچنین، این پژوهش می تواند به فهم عمیق تری از تأثیرات مدرنیته بر روی سنت های فرهنگی و اسطوره ای در ایران کمک کند.

پیشینه پژوهش

تحقیقات بسیاری در رابطه با اسطوره ها و سبک زندگی غربی در نقاشی های دوره قاجار انجام شده است که در ادامه برخی از آنها اشاره شده است:

○ کتاب "مدرنیته و سنت؛ ریشه یابی علل ناکامی اصلاحات و نوسازی در ایران عصر قاجار" نوشته **صادق زیباکلام مفرد (۱۴۰۳)** به بررسی تقابل و تعامل مدرنیته و سنت در ایران دوره قاجار و تأثیرات آن بر فرهنگ و هنر می پردازد. این اثر نحوه پذیرش و مقاومت در برابر تأثیرات غربی را در عرصه های هنری و فرهنگی تحلیل و نمونه های مختلف آثار هنری آن دوره را بررسی می کند.

○ مقاله "سراسطوره فرنگ در قالی های تصویری دوره قاجار (ظهور انسان در قالی های تصویری)" نوشته **آهنی و یعقوب زاده (۱۴۰۳)**؛ به بررسی تأثیر فلسفه اومانیسم غربی بر ظهور تصویر انسان در قالی های تصویری دوره قاجار و نقش این تصاویر در بازتاب خواسته های حاکمان و برتری انسان بر طبیعت می پردازد. پژوهش نشان می دهد که این قالی ها هم حامل پیام های اقتدارگرایانه بوده و هم تجلیگر تفکر انسان محور در هنر ایرانی هستند.

○ مقاله "سبک زندگی و اثربخشی نقوش انسانی خانه ابریشمی

بر ماندگاری جایگاه اجتماعی" نوشته **سهیلی علالدینی (۱۴۰۲)**، به بررسی تأثیر نقوش انسانی بر کیفیت سبک زندگی و ماندگاری جایگاه اجتماعی طبقات تجاری در خانه های اشرافی دوران قاجار، به ویژه خانه ابریشمی در رشت، می پردازد. نتایج نشان می دهد که عوامل اقتصادی، عادت واره، مصرف گرایی و تمایزات اجتماعی نقش مهمی در شکل گیری و تداوم سبک زندگی در این دوران داشته اند.

○ مقاله "شمایل نگاری مذهبی قاجار در سایه تأثیرات فرهنگ غرب؛ نمونه مطالعاتی: قاب آینه زیرلاکی، اثر محمداسماعیل نقاش باشی اصفهانی" نوشته **عزیزی و بهارلو (۱۴۰۱)** به تحلیل تأثیرات فرهنگ و هنر غرب، به ویژه سبک روکوکو، بر نقاشی های مذهبی دوره قاجار، با تمرکز بر قاب آینه زیرلاکی اثر محمداسماعیل نقاش باشی اصفهانی می پردازد. نتایج نشان می دهد که عناصر غیرومی در ترکیب با مضامین بومی، موجب تحول و تغییر در هنر قاجاری شده اند.

○ کتاب "هنر ایران در عصر قاجار" نوشته **طاهر رضازاده (۱۳۹۴)** به بررسی تحولات فرهنگی و هنری دوره قاجار و تأثیر نقاشی بر سبک زندگی اجتماعی می پردازد. حسینی در این اثر تقابل سنت و مدرنیته را در هنرهای تجسمی تحلیل کرده و نقاشی های حمام مهدی قلی بیک را به عنوان نمونه ای از این تقابل بررسی می کند.

○ مقاله "نقش هنر در سبک زندگی ایرانی" نوشته **اکبرپور و خرم آبادی (۱۳۹۳)**؛ به بررسی و مقایسه نظریات صاحب نظران غربی و ایرانی درباره سبک زندگی اسلامی-ایرانی می پردازد و هنر را به عنوان وسیله ای مؤثر در تربیت و انتقال پیام های اخلاقی معرفی می کند. همچنین، با اشاره به دیدگاه های بوردیو و وبر، سبک زندگی را نماد و شاخصی از منزلت اجتماعی و محصول آموزش رسمی و تجربه های فردی می داند.

این مطالعات و مقالات، به تحلیل عمیقتری از تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی در دوره قاجار پرداخته و به ما درک بهتری از تغییرات فرهنگی و اجتماعی آن دوره می دهند.

این آثار در **جدول شماره ۱** نشاندهنده اهمیت هنر به عنوان یک وسیله برای بیان هویت و ارزشهای فرهنگی در شرایط تغییر و تحول است.

جدول شماره ۱) پیشینه مطالعات در زمینه اسطوره ها و سبک زندگی در نقاشی ها

ردیف	محقق	سال	عنوان	نتیجه
۱	زیباکلام مفرد	۱۴۰۳	مدرنیته و سنت؛ ریشه یابی علل ناکامی اصلاحات و نوسازی در ایران عصر قاجار	تقابل و تعامل میان مدرنیته و سنت در دوره قاجار منجر به پذیرش محدود و مقاومت قابل توجه در برابر تأثیرات غربی در فرهنگ و هنر ایران شده است
۲	آهنی و یعقوبزاده	۱۴۰۳	سراسطوره فرنگ در قالبهای تصویری دوره قاجار (ظهور انسان در قالبهای تصویری)	قالبهای تصویری دوره قاجار با تأثیر فلسفه اومانیسم غربی، هم پیامهای اقتدارگرایانه حاکمان را منتقل میکنند و هم برتری انسان بر طبیعت را در هنر ایرانی به نمایش میگذارند.
۳	سهیلی و علالدینی	۱۴۰۲	سبک زندگی و اثربخشی نقوش انسانی خانه ابریشمی بر ماندگاری جایگاه اجتماعی	نقوش انسانی در خانههای اشرافی دوران قاجار، همراه با عوامل اقتصادی و اجتماعی مانند عادتواره و مصرفگرایی، نقش مهمی در حفظ و تداوم سبک زندگی و جایگاه اجتماعی طبقات تجاری داشته اند.
۴	عزیزی و بهارلو	۱۴۰۱	شمایل نگاری مذهبی قاجار در سایه تأثیرات فرهنگ غرب؛ نمونه مطالعاتی: قاب آینه زیرلاکی، اثر محمد اسماعیل نقاشباشی اصفهانی	تأثیرات فرهنگ غربی، بهویژه سبک روکوکو، با ترکیب مضامین بومی، موجب تحول و تغییر در نقاشیهای مذهبی دوره قاجار شده است.
۵	رضازاده	۱۳۹۴	هنر ایران در عصر قاجار	تحولات فرهنگی و هنری دوره قاجار، بهویژه در نقاشیهای حمام مهدی قلی بیگ، بازتابدهنده تقابل و تعامل میان سنت و مدرنیته در سبک زندگی اجتماعی آن زمان بوده است.
۶	اکبرپور و خرم آبادی	۱۳۹۳	نقش هنر در سبک زندگی ایرانی	هنر نقش مهمی در تربیت و انتقال پیامهای اخلاقی در سبک زندگی اسلامی-ایرانی داشته و سبک زندگی به عنوان نماد منزلت اجتماعی تحت تأثیر آموزش رسمی و تجربیات فردی شکل میگیرد.

جدول شماره ۲) تعریف سبک زندگی از نگاه صاحب نظران. مأخذ: (مهری و همکاران، ۱۳۹۹)

ردیف	صاحب نظر	تعریف سبک زندگی
۱	فرن	فعالیت ها (مانند کار و سرگرمی)، علاقمندی ها (مانند خانواده و رسانه)، عقاید (مانند موضوعات سیاسی و اجتماعی)
۲	فاضلی	مصرف فرهنگی، شیوه گذراندن اوقات فراغت، رفتارهای بهداشتی و پرخطر
۳	مهدوی کنی	اموال (سرمایه ها)، فعالیت ها (عادات، شغل، گذراندن اوقات فراغت)، نگرشها و گرایشها و روابط انسانی (فردی تا اجتماعی)
۴	گیدنز	سیاست زندگی
۵	رضوی زاده	طیف کامل فعالیت هایی که افراد در زندگی روزمره خود انجام می دهند.
۶	ریمیر	الگوهای ویژه ای از فعالیت روزمره که معرف یک فرد است.
۷	ادگار و سدویک	الگوهای مصرف، استفاده از کالاهای مادی و نمادین مرتبط با گروه ها و طبقات اجتماعی
۸	ساتیش و راج موهان	سیستم یکپارچه ای از نگرش ها، ارزش ها، علایق، عقاید و رفتارهای مشهود افراد
۹	ویل	الگوهای متمایز رفتارهای فردی و اجتماعی که مشخص کننده یک فرد یا گروه است.
۱۰	هندریکس و راسل	ویژگی های متمایز یا الگوهای تشخیص پذیر رفتارها که منعکس کننده آن علایق مشترک و موقعیت های زندگی است که ارزش ها، نگرش ها و کنش های مرتبط را شکل می دهد و هویت های ویژه ای ایجاد می کند.
۱۱	شیز	کلیت نمادهایی که هویت اجتماعی افراد را در تعاملات اجتماعی می سازد و می تواند حس تعلق به اجتماع را در بین آنها ایجاد کند.
۱۲	چانی	الگوهای از کنش که متمایزکننده افراد از یکدیگر است.

مبانی نظری

• سبک زندگی

سبک زندگی به عنوان روشی که افراد برای رفتار و فعالیتهای خود انتخاب می کنند به دو دسته اصلی در ادبیات جامعه شناسی تقسیم میشود. در دسته اول، که ریشه های آن به دهه ۱۹۰۲ میلادی برمیگردد، سبک زندگی به عنوان معیاری برای سنجش ثروت و موقعیت اجتماعی افراد به کار میرود و معمولاً به عنوان ابزاری برای تعیین طبقه اجتماعی آنها محسوب می شود. در مقابل، دسته دوم به سبک زندگی به عنوان یک شکل اجتماعی نوین می نگرد که در بستر تغییرات فرهنگی مدرنیته و فرهنگ مصرف گرایی معنا پیدا می کند (غفاری نسب و محمدتقی‌نژاد اصفهانی، ۱۴۰۰). این دیدگاه دوم نشان می دهد که سبک زندگی فراتر از شاخص های اقتصادی و اجتماعی است و به نحوه زندگی، ارزشها و هنجارهای فرهنگی افراد در جامعه مدرن مرتبط می شود. بدین ترتیب، سبک زندگی نه تنها به طبقات اجتماعی اشاره دارد، بلکه به تغییرات فرهنگی و اجتماعی پیچیده‌ای که در دوران معاصر به وجود آمده اند نیز اشاره میکند (علیزاده بیرجندی، ۱۳۹۹).

سبک زندگی به عنوان مجموعه ای از طرز تلقی ها، ارزش ها، شیوه های رفتار و سلیقه ها، نقش مهمی در تعیین هویت و جایگاه اجتماعی افراد ایفا می کند (فارغیان قمی و همکاران، ۱۴۰۲) (جدول شماره ۲). پیر بورديو، جامعه شناس برجسته، این مفهوم را به طور عمیق تری توسعه داد و آن را شامل اعمال طبقه بندی شده و طبقه بندی کننده ای دانست که در زمینه های مختلفی مانند تقسیم زمان، تفریح، شیوه های معاشرت و حتی آداب سخن گفتن و حرکت نمود پیدا میکند (Kwon, 2024). بورديو بر این نکته تأکید دارد که سبک زندگی نه تنها بازتاب دهنده ترجیحات فردی است، بلکه به عنوان شیوه‌ای از مصرف، نشان دهنده رتبه بندی های اجتماعی و مشروعیت در جامعه نیز به شمار میرود. او در کتاب «تمایز» با بهره گیری از منطق دیالکتیکی، بیان می کند که مصرف صرفاً ابزاری برای نمایش تمایزات اجتماعی نیست، بلکه خود به عنوان عاملی در ایجاد و شکل دهی این تمایزات عمل می کند (Lee & Oh, 2019). به این ترتیب، سبک زندگی به عنوان یک سازوکار اجتماعی، هم بازتاب دهنده و هم سازنده هویت و وضعیت اجتماعی افراد در جامعه است.

بورديو بر این باور است که در هر جامعه ای کشمکش دائمی برای کسب قدرت و منزلت بین طبقات مختلف وجود دارد. این کشمکش ها در فضای اجتماعی شکل می گیرند و روابط میان طبقات بر اساس دسترسی به انواع مختلف سرمایه ها، از جمله سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، تعریف می شوند (Moon, 2019).

به این ترتیب، مبارزات برای سلطه تنها محدود به قدرت اقتصادی نیست، بلکه شامل سلطه فرهنگی نیز میشود. این مبارزه و کشمکش برای تسلط، به تغییرات مداوم در سبکهای زندگی منجر میشود، زیرا فضای اجتماعی و هنجارهای مرتبط با آن تحت تأثیر احکام و دستورات قدرت قرار دارند. در نتیجه، طبقات و خرده طبقات قدرتمند قادر به شکل دهی و برجسته سازی سبک زندگی خاصی هستند که به عنوان استانداردهای اجتماعی و فرهنگی در جامعه به رسمیت شناخته میشود (Kwon & Kim, 2012). این فرآیند به تداوم و بازتولید نابرابری های اجتماعی و فرهنگی کمک می کند و تأثیرات قابل توجهی بر هویت و رفتار افراد دارد.

مطالعات نظری در زمینه تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی دوره قاجار به تحلیل و بررسی تعاملات پیچیده فرهنگی، اجتماعی و هنری میان عناصر سنتی و مدرن می پردازد. این مبانی بر پایه نظریه ها و رویکردهای مختلفی استوار است که به تبیین چگونگی تأثیرات متقابل این دو حوزه در شکل گیری هویت فرهنگی و هنری ایران در این دوره تاریخی کمک میکند.

• اسطوره شناسی در معماری دوره قاجار

اسطوره شناسی در معماری دوره قاجار به عنوان یک عنصر مهم در شکل دهی به هویت فرهنگی و اجتماعی این دوره عمل کرد. در این زمان، معماران و هنرمندان با الهام از داستان ها و افسانه های ایرانی، فضایی را خلق کردند که نه تنها نمایانگر زیبایی های بصری بلکه عمیقاً معنادار و مرتبط با تاریخ و فرهنگ ایرانی بود. استفاده از نمادها و نشانه های اسطوره‌ای در طراحی بناها، به ویژه در کاخ ها و مساجد، نشاندهنده ی تلاش برای پیوند زدن گذشته ی اسطوره ای ایران با حال بود (یمینی و همکاران، ۱۳۹۹).

در دوره قاجار، با توجه به تحولات سیاسی و اجتماعی، معماران سعی کردند از اسطوره ها و افسانه های ملی برای تقویت هویت

در بستر جهانی سازی می پردازد. این نظریات می توانند به درک بهتری از چگونگی تأثیرات مدرنیته بر سنت های ایرانی در دوره قاجار کمک کنند (مدرسی رفعت و همکاران، ۱۴۰۱). در دوره قاجار، ایران شاهد تحولات عمده های در عرصه های مختلف اجتماعی، فرهنگی و هنری بود. این تحولات به دلیل تأثیرات غربی، به ویژه در زمینه هنر و معماری، به تغییرات قابل توجهی در هویت فرهنگی ایرانیان منجر شد. نقاشی های این دوره، به ویژه در فضاهای عمومی مانند حمام ها، نمونه ای از این تقابل هستند که در آنها می توان نشانه هایی از عناصر سنتی و مدرن را مشاهده کرد. این آثار نه تنها تزئینی بودند، بلکه به نوعی روایتگر داستانها و اسطوره های ایرانی نیز به حساب می آمدند (خلج امیرحسینی و بهزادپور، ۱۴۰۱). به همین دلیل، بررسی این نقاشی ها از منظر تئوری تقابل سنت و مدرنیته می تواند به ما کمک کند تا درک بهتری از چگونگی همزیستی و تعامل این دو حوزه در هنرهای تجسمی ایرانی پیدا کنیم و تأثیرات آنها بر روی هویت فرهنگی ایرانی را تحلیل کنیم.

• نظریه های فرهنگی و هویتی

نظریه های فرهنگی و هویتی نقش مهمی در تحلیل تقابل سنتهای مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی دارند (et, Arfa al, 2022). یکی از نظریه پردازان برجسته در این حوزه، ادوارد سعید است که در کتاب معروف خود «شرقشناسی» به بررسی چگونگی بازنمایی شرق در غرب و تأثیرات آن بر هویت فرهنگی جوامع شرقی میپردازد (Maleckas, 2024). سعید استدلال میکند که غرب با ایجاد تصورات و تصاویری خاص از شرق، نه تنها به شکل گیری هویتهای فرهنگی در جوامع شرقی کمک کرده، بلکه در عین حال، هویتهای خود را نیز بر اساس این بازنمایی ها تعریف کرده است (کوتی و همکاران، ۱۴۰۳). به این ترتیب، این نظریه می تواند به تحلیل نحوه تأثیرگذاری سبک زندگی غربی بر روی هویت فرهنگی ایرانیان در دوره قاجار یاری رساند، زیرا این دوره به وضوح شاهد تأثیرات فرهنگی و اجتماعی غرب بر جامعه ایرانی بود. در عرصه هنر، تأثیرات فرهنگ غربی در نقاشی های دوره قاجار به وضوح قابل مشاهده است. هنرمندان ایرانی در این دوره به طور فزاینده ای تحت تأثیر سبک های هنری غربی قرار گرفتند و این تأثیرات را در آثار خود به کار بردند (دامیار و ناری قمی،

ملی و انسجام اجتماعی استفاده کنند. این امر به ویژه در ساخت بناهای عمومی و مذهبی مشهود بود، جایی که داستانهای اسطوره ای به عنوان یک منبع الهام برای تزئینات و طراحی فضاها به کار گرفته شد. این بناها با نقوش و طراحی هایی که به داستان های شاهنامه و دیگر متون ادبی ایرانی اشاره داشتند، نه تنها زیبایی بصری را به نمایش گذاشتند بلکه به احیای ارزش های فرهنگی و ملی نیز کمک کردند. کاربرد اسطوره شناسی در معماری دوره قاجار به نوعی به تداوم و انتقال فرهنگ و تاریخ ایران کمک کرد. این ارتباط بین اسطوره ها و معماری، نه تنها به غنای هنری فضاها افزود، بلکه موجب ایجاد یک حس تعلق و افتخار ملی در میان مردم شد. به این ترتیب، اسطوره شناسی به عنوان یک ابزار فرهنگی در خدمت معماران قرار گرفت تا از طریق آن هویت ایرانی را در برابر چالش های مدرنیته و تغییرات اجتماعی حفظ کنند.

• تئوری تقابل سنت و مدرنیته

یکی از مهمترین مبانی نظری در بررسی تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی، تئوری تقابل سنت و مدرنیته است. این تئوری به بررسی چگونگی تعامل و تضاد بین عناصر سنتی و مدرن در جوامع مختلف می پردازد و به دنبال درک پیچیدگی های این فرآیند است (عزیززاده و همکاران، ۱۴۰۱).

تئوری پردازانی همچون آنتونی گیدنز و امانوئل والرشتاین به تحلیل گفتمان های مربوط به مدرنیته و تأثیرات آن بر روی سنت ها پرداخته اند (فیروزفر آقایی و همکاران، ۱۴۰۲). این رویکرد می تواند به درک چگونگی تأثیرات غربی بر روی هنر و فرهنگ ایرانی در دوره قاجار کمک کند و نشان دهد که چگونه عناصر مدرن و سنتی در هنرهای تجسمی به هم پیوند خورده اند (شجاع فر و همکاران، ۱۳۹۶).

آنتونی گیدنز، یکی از برجسته ترین تئوری پردازان این حوزه، به ویژه بر روی مفهوم مدرنیته و تأثیرات آن بر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی تأکید دارد. او معتقد است که مدرنیته نه تنها به تغییرات اقتصادی و سیاسی منجر شده، بلکه بر روی هویت های فرهنگی و اجتماعی نیز تأثیرات عمیقی گذاشته است (Chesné & Ioannidis, 2024). امانوئل والرشتاین نیز در نظریه نظام جهانی خود، به بررسی چگونگی تأثیرات فرهنگ های مختلف بر یکدیگر و نحوه شکل گیری هویت ها

۱۴۰۲) به عنوان مثال، در نقاشی های حمام ها و دیگر فضاهای عمومی، میتوان نشانه های ادغام عناصر فرهنگی غربی و سنتی ایرانی را دید (شهرجردی و صالحی مرزيجرانی، ۱۴۰۲)

این ادغام نه تنها به شکل گیری هویت جدیدی در هنر ایرانی منجر شد، بلکه به نوعی نشاندهنده جستجوی هویت ایرانی در مواجهه با مدرنیته نیز بود (جعفری و سلیمی، ۱۳۹۷) از این رو، بررسی این آثار از منظر نظریه های فرهنگی و هویتی میتواند به ما کمک کند تا به درک عمیق تری از چگونگی تعامل فرهنگ ها و تأثیرات متقابل آنها بر هویت های فرهنگی در دوره قاجار برسیم.

• مکتب تاریخ نگاری فرهنگی

مکتب تاریخ نگاری فرهنگی یکی از رویکردهای مهم و تأثیرگذار در مطالعه تحولات فرهنگی و اجتماعی است که به بررسی تغییرات فرهنگی در بستر تاریخی میپردازد (Hadjadj et al, 2024). این مکتب بر این باور است که فرهنگ و تاریخ به طور متقابل بر یکدیگر تأثیر می گذارند و برای درک عمیق تر از هر یک، باید به تحلیل و بررسی روابط میان آنها پرداخته شود. نظریه پردازانی مانند میشل فوکو و کلود لوی-استروس در این زمینه به بررسی چگونگی تأثیرات متقابل قدرت و فرهنگ پرداخته اند (ادیبزاده و همکاران، ۱۴۰۱) فوکو به ویژه بر روی نحوه شکل گیری گفتمانها و روابط قدرت در جوامع تأکید دارد و نشان میدهد که چگونه این روابط میتوانند به تعریف هویتها و فرهنگ ها منجر شوند (Fareed, 2024). لوی-استروس نیز با تمرکز بر ساختارهای فرهنگی و اجتماعی، به تحلیل نحوه شکل گیری و تحول فرهنگها در بستر زمان می پردازد. (Carbonero & Carrasco, 2024) در زمینه هنر و معماری ایران در دوره قاجار، مکتب تاریخ نگاری فرهنگی میتواند به ما کمک کند تا به درک عمیق تری از چگونگی تقابل سنت و مدرنیته برسیم. در این دوره، ایران شاهد تحولات عمدهای در عرصه های مختلف بود و تأثیرات فرهنگی و اجتماعی غرب به وضوح در هنرهای تجسمی و معماری مشاهده می شود (پرویزی، ۱۳۹۹) نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد نمونه ای از این تأثیرات هستند که در آنها می توان نشانه هایی از ادغام عناصر سنتی و مدرن را مشاهده کرد. با استفاده از رویکرد تاریخ نگاری فرهنگی، می

توان به تحلیل عمیق تری از چگونگی تأثیرات اجتماعی و سیاسی بر روی هنر در این دوره پرداخت و نشان داد که چگونه این تأثیرات به شکل گیری هویت فرهنگی ایرانی منجر شده است. به طور کلی، مکتب تاریخ نگاری فرهنگی به ما این امکان را می دهد که تحولات فرهنگی را در بستر زمان و مکان مورد بررسی قرار دهیم و به ارتباطات پیچیده میان فرهنگ، قدرت و هنر توجه کنیم. این رویکرد می تواند به ویژه در تحلیل آثار هنری و فرهنگی دوره قاجار مورد استفاده قرار گیرد و به ما کمک کند تا تأثیرات مدرنیته بر روی سنت های ایرانی را بهتر درک کنیم. به این ترتیب، بررسی نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد از منظر تاریخ نگاری فرهنگی می تواند به روشن شدن ابعاد مختلف این تقابل و تعاملات فرهنگی کمک کند و نشان دهد که چگونه این آثار به عنوان نمایندگان هویت فرهنگی و اجتماعی آن زمان عمل می کنند.

• نظریه های زیبایی شناسی

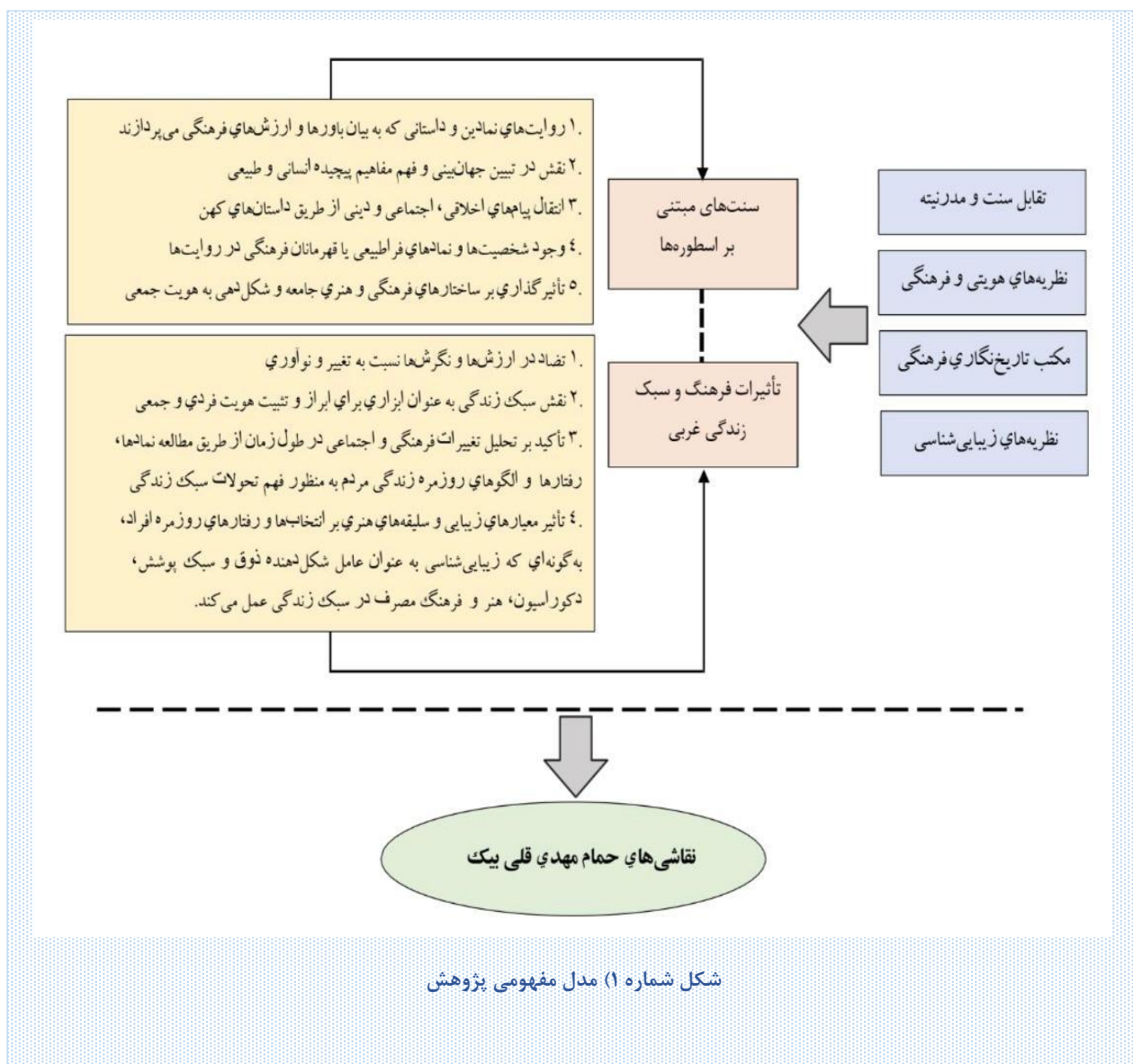
نظریه های زیبایی شناسی به عنوان یکی از ابزارهای تحلیلی مؤثر در بررسی هنر و نقاشی های دوره قاجار، به درک عمیق تر از مفهوم زیبایی و چگونگی تأثیر آن بر هنر کمک می کنند (سروش و همکاران، ۱۴۰۳) نظریه پردازانی مانند آرتور دانتو و کلود مونه در این زمینه به بررسی ابعاد مختلف زیبایی و چگونگی تعریف آن در بسترهای فرهنگی و تاریخی مختلف پرداخته اند (صارمی و هاشمی، ۱۳۹۹) دانتو با تأکید بر مفهوم هنر به عنوان یک ساختار اجتماعی و فرهنگی، نشان می دهد که زیبایی نمی تواند به تنهایی به عنوان یک معیار مستقل در نظر گرفته شود، بلکه تحت تأثیر زمینه های اجتماعی، تاریخی و فرهنگی قرار دارد (HO, 2022). این بینش می تواند به ما کمک کند تا درک کنیم که چگونه زیبایی در نقاشی های دوره قاجار نه تنها به عنوان یک ویژگی بصری، بلکه به عنوان یک بازتاب از ارزش ها و هنجارهای اجتماعی آن زمان عمل می کند.

در دوره قاجار، با تأثیرات روزافزون غرب بر فرهنگ ایرانی، عناصر زیبایی شناسی سنتی و مدرن به گونه ای در هم آمیخته شدند که منجر به شکل گیری زبان هنری جدیدی گشت (موسویان و همکاران، ۱۴۰۱) نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد نمونه ای از این ادغام هستند که در آن ها می توان آثار زیبایی شناسی سنتی ایرانی را در کنار عناصر مدرن

فرهنگی نیز محسوب می شوند (برادران هروی و حمزه نژاد، ۱۳۹۸). بررسی این نقاشی ها از منظر نظریه های زیبایی شناسی می تواند به ما کمک کند تا به فهم بهتری از چگونگی تعامل فرهنگ های سنتی و مدرن در هنر ایران برسیم و نشان دهد که چگونه این آثار به عنوان نمادهایی از هویت فرهنگی و اجتماعی در دوره قاجار عمل کرده اند. به این ترتیب، نظریه های زیبایی شناسی می توانند به تجزیه و تحلیل عمیق تری از نقاشی های حمام مهدی قلی بیک و تأثیرات آنها بر هنر و فرهنگ ایرانی در این دوره تاریخی کمک کنند. در (شکل شماره ۱) مدل مفهومی پژوهش حاضر نشان داده شده است.

و غربی مشاهده کرد. کلود مونه، به عنوان یکی از پیشگامان هنر امپرسیونیسم، بر تأثیر نور و رنگ بر احساس زیبایی تأکید دارد و این رویکرد می تواند به تحلیل نحوه استفاده هنرمندان قاجاری از رنگ ها و نور در آثار خود کمک کند (موسویان، ۱۴۰۱). این ادغام می تواند به نوعی نمایانگر تلاش هنرمندان ایرانی برای ایجاد تعادلی میان سنت و مدرنیته باشد و نشان دهد که چگونه زیبایی شناسی سنتی در مواجهه با تأثیرات مدرن شکل جدیدی به خود گرفته است.

در نهایت، نقاشی های دوره قاجار به ویژه در فضاهای عمومی مانند حمام ها، به عنوان نمایندگان زیبایی شناسی خاصی از زمان خود عمل می کنند. این آثار نه تنها جلوه گر زیبایی های بصری هستند، بلکه به نوعی روایتگر داستان ها و اسطوره های

شکل شماره ۱) مدل مفهومی پژوهش

روش تحقیق

این تحقیق با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی زمینه های فرهنگی و اجتماعی دوره قاجار میپردازد. در این بخش، منابع تاریخی، متون ادبی و اسناد موجود مورد بررسی قرار می گیرند تا تصویری جامع از وضعیت اجتماعی و فرهنگی آن زمان به دست آید. این اطلاعات به ما کمک میکند تا درک بهتری از تأثیرات متقابل سنت های اسطوره های و عناصر مدرنیته غربی بر جامعه ایرانی داشته باشیم. در مرحله بعد، به تحلیل نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد به عنوان نمونه ای از هنر دوره قاجار پرداخته میشود. با استفاده از روش کیفی و تحلیل محتوای بصری، جزئیات و مضامین موجود در این نقاشی ها به دقت بررسی میشوند. در این تحلیل، توجه ویژه ای به نمادها و الگوهای اسطوره های و همچنین عناصر مدرن و غربی در این آثار صورت می گیرد تا بتوان به درک عمیق تری از تقابل سنت و مدرنیته در هنر آن دوره دست یافت.

در نهایت، نتایج به دست آمده از مراحل قبل به یکدیگر مرتبط شده و در قالب یک تحلیل کلی ارائه می شود. این تحلیل به ما اجازه میدهد تا به بررسی چگونگی تعامل و تقابل این دو حوزه فرهنگی بپردازیم و در نهایت، تأثیرات آن بر سبک زندگی و هویت اجتماعی مردم در دوره قاجار را مورد بررسی قرار دهیم. همچنین، این تحقیق میتواند به عنوان یک منبع معتبر برای پژوهش های آینده در زمینه هنر و فرهنگ ایران در دوره قاجار مورد استفاده قرار گیرد.

بحث و یافته ها

در این بخش، به بررسی و تحلیل یافته های پژوهش در زمینه تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی در دوره قاجار خواهیم پرداخت. این بحث به تحلیل عمیق تری از تعاملات فرهنگی، اجتماعی و هنری در این دوره تاریخی می پردازد و سعی دارد تا نشان دهد که چگونه نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد به عنوان نمادهای این تقابل عمل کرده و بازتاب دهنده چالش ها و تحولات هویتی جامعه ایرانی در مواجهه با مدرنیته هستند. همچنین، این بخش به بررسی تأثیرات متقابل عناصر سنتی و مدرن در هنرهای تجسمی پرداخته و به تحلیل چگونگی شکل گیری هویت فرهنگی ایرانی در بستر این تغییرات میپردازد. یافته های این پژوهش

می تواند به درک عمیق تری از غنای فرهنگی و هنری ایران در دوره قاجار کمک کند و روشنگر ابعاد پیچیده این تقابل باشد.

• تحلیل تئوری تقابل سنت و مدرنیته در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد

نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد نمونه ای برجسته از تقابل و تعامل سنت های اسطوره ای ایرانی با تأثیرات مدرنیته غربی در دوره قاجار هستند که با استفاده هنرمندانه از رنگ ها، فرم ها و تکنیک های نوین، تلاش برای حفظ هویت فرهنگی ایرانی در برابر تغییرات مدرن را به تصویر می کشند. این آثار، همزمان نمادهای سنتی و اسطوره ای را حفظ کرده و با به کارگیری عناصری مانند دوچرخه، اتومبیل و گرامافون، ورود فناوری و سبک زندگی غربی را نشان می دهند و فضایی برای گفت گوی فرهنگی میان سنت و نوآوری ایجاد می کنند. به این ترتیب، نقاشی های حمام مهدی قلی بیک نه تنها به عنوان آثار هنری بلکه به عنوان مستنداتی ارزشمند از تاریخ فرهنگی و اجتماعی دوره قاجار، بیانگر تلاش جامعه ایرانی برای تعادل و تعامل میان سنت و مدرنیته و حفظ هویت فرهنگی خود در مواجهه با تحولات زمانه هستند.

• تحلیل نظریه های فرهنگی و هویتی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد

نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد به عنوان نمونه ای بارز از تقابل و تعامل سنت های اسطوره های ایرانی و تأثیرات فرهنگی غربی در دوره قاجار، پیچیدگی های هویتی جامعه ایرانی را به خوبی بازتاب میدهند. این آثار با ترکیب عناصر سنتی و تکنیک های نوین غربی، تلاش برای حفظ و بازتعریف هویت فرهنگی در مواجهه با تحولات مدرن را نشان می دهند و فضایی چندوجهی از تنوع هویتی جامعه را به تصویر می کشند؛ از یک سو میراث فرهنگی و طبیعی ایران و از سوی دیگر نمادهای مدرنیته مانند اتومبیل و دوچرخه که نمایانگر تغییر سبک زندگی و هویتی نوین هستند. این ادغام و تقابل نشاندهنده تلاش هنرمندان برای ایجاد توازن میان سنت و مدرنیته است که به غنای هنرهای تجسمی و فهم بهتر تعاملات فرهنگی و اجتماعی در دوره قاجار منجر شده و به ما کمک می کند ابعاد مختلف شکل گیری و تحول هویت فرهنگی ایرانی در این دوره را بهتر درک کنیم. نظریه های

با ادغام عناصر سنتی و مدرن، زبان هنری جدیدی خلق کرده و از زیبایی شناسی به عنوان ابزاری برای بیان هویت و ارزش های فرهنگی بهره برده اند، که این امر به درک عمیق تری از تعاملات فرهنگی و تأثیرات متقابل آنها در دوره قاجار منجر میشود و تنوع و غنای فرهنگی جامعه ایرانی را نمایان می سازد.

الف) ساختار ترکیبی: این نقاشی ها بین نگارگری سنتی ایرانی (میناتور) و رئالیسم ساده شده قاجاری قرار دارند. فضاهای داخلی با قوسها و مقرنسهای گچی، بستر مناسبی برای این نقاشی ها ایجاد کردند.

ب) رنگ شناسی: استفاده از رنگ های غالب قرمز، زرد و آبی، هم نمادین هست (مثلاً قرمز برای قدرت یا عشق) و هم کاربردی برای دیده شدن در نور کم. رنگ های طبیعی (اخرا، لاجورد، زرد خاکی) احتمالاً با تکنیک های سنتی ایرانی ساخته شدند.

پ) چیدمان نمادین: فضای بالایی متعلق به آسمان و دنیاهای خیالی، پایینی متعلق به انسان ها و زندگی روزمره است. تقارن در چیدمان شخصیت ها و گل ها هم از اصول سنتی هنر ایرانی است.

• تحلیل اسطوره ها در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد

در تحلیل اسطوره شناسی هنر و معماری دوره قاجار، نقاشی ها و طراحی های معماری با تصویرسازی پهلوانان به عنوان نمادهای قدرت و شجاعت، و چهره نگاری زنان با تنوع هویتی و نمادهای زیبایی، بازتاب دهنده ی تقابل و تعامل میان سنت و مدرنیته هستند. این آثار، با نمایش تفاوت های اجتماعی از طریق قامت، لباس و ویژگی های ظاهری، هویت فرهنگی و اجتماعی جامعه ایرانی را به تصویر می کشند و تلاش هنرمندان برای حفظ و بازتعریف این هویت در برابر تأثیرات مدرن را نشان می دهند. حمایت اشراف و درباریان از هنر، اسطوره سازی قدرت و ثروت را در نقاشی های رسمی تقویت کرده و هنر را به ابزاری برای بیان هنجارها و ارزش های اجتماعی تبدیل کرده است.

الف) تقابل سنت و مدرنیته: حضور اتومبیل و افراد با کلاه فرنگی همچنین، نقاشی های حمام مهدی قلی بیک با نمایش تصاویر مدرن مانند اتومبیل، دوچرخه و هواپیما، ورود

فرهنگی و هویتی نیز در تحلیل این فضا قابل توجه هستند. تصاویر گوناگون در سقف به نوعی نشاندهنده تنوع هویتی جامعه ایرانی هستند. در حالی که عناصر سنتی مانند درخت و گلدان به میراث فرهنگی و طبیعی ایران اشاره دارند، عناصر مدرن مانند اتومبیل و دوچرخه نشاندهنده تغییر سبک زندگی و هویت نوین در حال شکل گیری هستند. این تقابل و همزیستی باعث ایجاد یک فضای چندوجهی میشود که هویت ایرانی را در حال تحول و بازسازی نشان می دهد.

• تحلیل مکتب تاریخ نگاری فرهنگی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد

نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد، از منظر مکتب تاریخ نگاری فرهنگی، نمایانگر تعامل پیچیده میان سنت های اسطوره ای ایرانی و تأثیرات مدرنیته غربی در دوره قاجار هستند که بازتابدهنده تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی آن زمان اند. این آثار با ترکیب نمادهای سنتی مانند اسطوره ها و عناصر طبیعی با تصاویر نمادین مدرنیته همچون دوچرخه، اتومبیل و گرامافون، کشمکش میان حفظ هویت فرهنگی و پذیرش تغییرات نوین را به تصویر می کشند. تحلیل این نقاشی ها به ما امکان می دهد تا درک عمیق تری از چگونگی شکل گیری و تحول هویت فرهنگی ایرانی در مواجهه با تحولات مدرن به دست آوریم و نشان می دهد که چگونه هنرمندان آن دوره با به کارگیری نمادهای فرهنگی، سنت و مدرنیته را در بستر مشترکی به هم پیوند زده اند و این آثار به عنوان مستنداتی زنده از تاریخ فرهنگی و اجتماعی ایران اهمیت ویژه ای دارند.

• تحلیل نظریه های زیبایی شناسی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد

نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد نمونه ای برجسته از تعامل زیبایی شناختی میان سنت و مدرنیته در هنر دوره قاجار هستند که با استفاده از رنگ ها، فرم ها و تکنیک های نوین، ترکیبی از زیبایی شناسی سنتی ایرانی و تأثیرات مدرن غربی را به تصویر می کشند. این آثار نه تنها زیبایی های بصری را به نمایش می گذارند، بلکه روایتگر داستان ها و اسطوره های فرهنگی ایران نیز هستند و جستجوی هویت فرهنگی در شرایط تغییرات اجتماعی و فرهنگی را بازتاب می دهند. تحلیل زیبایی شناسی این نقاشی ها نشان میدهد چگونه هنرمندان

شمعدانی یا لاله که در نگارگری ایرانی برای نشان دادن بهشت، برکت و زیبایی به کار می رفتند.

اما در کنار آنها، عنصرهایی مانند مشیت زن یا مردی با لباس سبک غربی، فضای این اسطوره ها را تخفیف داده و وارد دنیای طنز یا واقعیت روزمره می کند. این همان اسطوره زدایی^۱ است که در بستر تغییرات اجتماعی رخ داده است.

(ت) بینامتنیت با متون و سنت های ایرانی: برخی نوشته ها مانند "یادگار امامزاده..." یا شعارهای مذهبی، در کنار نقاشی های نیمه واقع گرایانه، دلالتی بر تداوم سنت های مذهبی و حضور دائمی باورهای شیعی در فضا حتی در میانه نفوذ مدرنیته دارند،

(ث) نقاشی های مربوط به پهلوانان و لباس سنتی مردان: به نوعی نمایانگر ارزش ها و هنجارهای فرهنگی در جامعه قاجاری هستند. این تصاویر نه تنها به ترویج هویت ملی و فرهنگی کمک می کنند، بلکه به بازنمایی قهرمانان ملی و اجتماعی می پردازند. این نقاشی ها می توانند به عنوان اسطوره هایی از قدرت و شجاعت در نظر گرفته شوند که در بطن خود، داستان ها و روایت های تاریخی را به تصویر می کشند.

(ج) تحلیل روایی و محتوای اجتماعی: شاهد صحنه ی اعدام یک مرد با تفنگ هستیم؛ به صورت تیرباران توسط سربازان قاجاری با کلاه های مخصوص. مرد اعدامی از پای دار آویزان نیست، بلکه به نوعی میله یا ستون وصل شده که ممکن است به صورت نمادین نوعی صلیب یا تیر چوبی تلقی شود، با حالت بسیار دراماتیک و ایستا.

این تصویر، فراتر از روایت مذهبی یا اسطوره ای، به مسائل سیاسی و تاریخی اشاره دارد: اعدام با تیر توسط نظامیان: اشاره ای به سرکوب مخالفان سیاسی یا مذهبی در دوره قاجار، به ویژه در زمان مظفرالدین شاه، محمدعلیشاه یا حتی رضاخان در دوره گذار. عدم پوشش خاص مذهبی یا سلطنتی برای اعدامی: نشان می دهد او یک شخصیت عام یا انقلابی است. ممکن است ارجاعی به بابیان، مشروطه خواهان یا سایر جنبش های اجتماعی باشد. حضور پرندگان در اطراف (پرستو یا چلچله): نماد آزادی، روح، و گذار از دنیا در نگارگری ایرانی. گویی روح فرد در حال پرواز است و پرندگان آن را همراهی می کنند. ممکن است استعاره ای از شهادت یا قربانی بیگناه نیز باشد.

تکنولوژی و مدرنیته را به زندگی روزمره نشان می دهند و به عنوان نمادهایی از نوآوری و تحول اجتماعی عمل می کنند که جایگاه سنت را به چالش می کشند و بیانگر تحولات فرهنگی و هویتی دوره قاجار هستند. اتومبیل نماد سرعت، تغییر، و مدرنیته است؛ در حالی که بافت اطراف هنوز در حالتی باغ گونه و آرامش محور باقی مانده. چهره های حاضر در ماشین با ظاهری اروپایی شده، نشان هایی از نخبگان یا درباریانی هستند که متأثر از فرهنگ فرنگی شده اند.

(ب) حضور زنان و مردان با حالات بدنی و لباس های خاص: در قسمت پایین و اطراف نقاشی ها، شاهد چهره هایی هستیم با حالات نمایشی، لباس های تزئینی و آرایش های خاص. این چهره ها می توانند نماینده دو دسته باشند:

چهره های اسطوره ای/تمثیلی مانند زن رقصان یا مردی که ماهی را بلند کرده، اینها می توانند نشانه هایی از اسطوره های ایرانی مانند آناهیتا (الهه آب) یا تهمورث و سایر اسطوره های مربوط به نیروهای طبیعت باشند.

شخصیت های روزمره با ویژگی های اغراق شده که ممکن است طنزی نسبت به مدرنیزاسیون یا نقدی بر انحراف از سنت را نشان دهند.

(پ) شانه های اسطوره ای و اسطوره زدایی: در حاشیه ها و نقوش بین ستون ها، موجودات ترکیبی (مانند شیر-اژدها)، انسان هایی با حیوانات یا ابزارهایی در دست، و فرشتگان یا موجودات بالدار (مانند تصویر فرشته ای با ترازوی عدالت) دیده می شود. این عناصر نشانگر روایت های اسطوره ای و اخلاقی اند: موجودات اسطوره ای مثل شیر و اژدها، اشاره به نبرد خیر و شر، و حضور دائمی نیروهای کیهانی در زندگی بشر دارند. فرشته با ترازو احتمالاً" نماینده عدالت کیهانی یا "میزان" در فرهنگ اسلامی-ایرانی است.

در این نقاشی ها، هم شخصیت های اسطوره ای دیده میشن و هم نمادهای مذهبی و داستان های عامیانه ایرانی. به چند مورد مهم اشاره می شود:

موجود اسطوره ای انسان-حیوان موجودی ترکیبی که می تواند نمادی از دیوها، پریان یا شخصیت های شاهنامه باشد. این ترکیب انسان با حیوان (معمولاً" شیر یا اسب) در نگاره های سنتی برای نمایش قدرت یا موجودات فراطبیعی استفاده می شده است.

رزت ها و گل های سنتی در حاشیه ها: طرح هایی از گل های

جدول شماره ۳) تحلیل اسطوره ها و سبک زندگی غربی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیگ مشهد

تصویر	شاخص	معیار	مفهوم	رتبه
	- ترکیب عناصر سنتی و مدرن - تقابل و تعامل فرهنگ ایرانی و مدرنیته - مستندات مهم تاریخ فرهنگی و اجتماعی قاجار	تقابل سنت و مدرنیته	سبک زندگی	۱
	- حفظ هویت فرهنگی در برابر تأثیرات مدرنیته - مقاومت در مقابل تغییرات اجتماعی - نمایش پویایی فرهنگ در مواجهه با نوگرایی	هویت و فرهنگ		۲
	- نمایانگر تغییرات اجتماعی و فرهنگی دوره تاریخی - بازتاب تحولات هویتی جامعه - منبعی ارزشمند برای مطالعه تاریخ فرهنگی	تاریخ نگاری		۳
	- ترکیب زیبایی شناسی سنتی و مدرن در نقاشیها - بازتعریف هویت فرهنگی ایرانی توسط هنرمندان قاجار - بیان ارزشها و روایتهای فرهنگی از طریق هنر	زیبایی شناسی	اسطوره	۴
	نقاشیهای حمام مهدی قلی بیگ مشهد، با نمایش تصاویر مدرن مانند اتومبیل، دوچرخه و هواپیما، ورود تکنولوژی و مدرنیته را به زندگی مردم دوره قاجار نشان میدادند. این تصاویر نماد تحول و نوآوری اجتماعی بودند که سنتهای گذشته را به چالش کشیده و بیانگر تغییرات فرهنگی و تاریخی آن زمان بودند.	ورود فناوری و تأثیرات مدرنیته غربی بر جامعه ایرانی در دوره قاجار		۵

تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی دوره قاجار (مطالعه موردی: نقاشی های حمام مهدی قلی بیگ مشهد)

ادامه جدول شماره ۳) تحلیل اسطوره ها و سبک زندگی غربی در نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد

ردیف	مفهوم	معیار	شاخص	تصویر
۶	اسطوره	تنوع و دוגانگی هویت‌های اجتماعی و فرهنگی	چهره نگاری زنان در حمام های دوره قاجار، تصویرگر تنوع هویت‌های اجتماعی و فرهنگی بود؛ زنان درباری با لباسهای فاخر و خالکوبی های خاص، نماد زیبایی و تقابل سنت و مدرنیته بودند، و زنان روستایی با پوشش ساده تر، زندگی طبیعی	
۷		تفکیک و توازن میان قدرت و زندگی روزمره در فرهنگ و ساختار اجتماعی	در معماری دوران قاجار، پهلوانان با قامت بلند و حرکات پرصلابت نماد قدرت و شجاعت بودند که در طراحیها به تصویر کشیده میشدند؛ در حالی که مردم عادی با قامت متوسط و لباسهای خاص، نمایانگر زندگی روزمره و هویت اجتماعی بودند. این تضاد در ظاهر و لباسها، نشاندهنده تفکیک اجتماعی و فرهنگی زمان خود بود و نقاشان با تلفیق آرامش و صلابت، توازن بین قدرت و لطافت فرهنگ ایرانی را به نمایش می گذاشتند.	
۸		لباس سنتی مردان	لباس سنتی مردان در حمام مهدی قلی بیک مشهد نماد هویت فرهنگی و حفظ سنتهای تاریخی دوره قاجار است. این لباسها نمایانگر جایگاه اجتماعی و تفاوت طبقاتی مردان در جامعه آن زمان به شمار میرود. پوشش سنتی در این نقاشیها بیانگر پیوند مردم با آداب و رسوم و زندگی روزمره دوران قاجار است	
۹		لباس فرنگی	لباس فرنگی در نقاشیهای حمام مهدی قلی بیک مشهد نماد ورود مدرنیته و تأثیر فرهنگ غربی در جامعه قاجار است. این پوشش نشاندهنده تمایل به نوآوری و تغییر در سبک زندگی و هویت اجتماعی آن دوره میباشد. لباس فرنگی به عنوان نمادی از تحول فرهنگی و فاصله گیری از سنتهای محلی در هنر و زندگی روزمره به تصویر کشیده شده است	
۱۰		نقاشی بهرام گور	تجسم قدرت و سلطنت پادشاهان ایرانی - نماد شجاعت و پهلوانی در فرهنگ ملی - بازتاب اسطوره‌ها و روایت‌های تاریخی ایران - نمایش هویت فرهنگی و غرور ملی در هنر قاجار.	

تقابل سنت های مبتنی بر اسطوره ها و سبک زندگی غربی دوره قاجار (مطالعه موردی: نقاشی های حمام مهدی قلی بیک مشهد)

مواجهه فرهنگ ایرانی با دنیای مدرن و تلاش برای حفظ هویت فرهنگی در برابر نفوذ غربی اند. حضور عناصر نوین مانند اتومبیل، دوجرخه و هواپیما در کنار نمادهای سنتی، نشاندهنده چالش ها و تغییراتی است که جامعه ایرانی در آن دوران تجربه کرده است.

در این نقاشی ها، ترکیب لباس های سنتی و فرهنگی، چهره نگاری متنوع زنان، و نمایش تقابل پهلوانان و مردم عادی، همگی به پیچیدگی ساختار اجتماعی و فرهنگی دوره قاجار اشاره دارند. این ترکیب ها، دوگانگی هویت و تلاش برای یافتن تعادل میان سنت و نوگرایی را به تصویر می کشند. نقاشی هایی چون تصویر بهرام گور نیز با بهره گیری از روایت های اسطوره ای، بر پیوند میان گذشته فرهنگی و تحولات جدید تأکید دارند.

مقایسه این پژوهش با مطالعات مرتبط همچون مقاله آهنی و یعقوب زاده درباره تصویر انسان در قالی های قاجار، یا پژوهش عزیزی و بهارلو درباره شمایل نگاری مذهبی، نشان می دهد که گرچه هر یک بر جنبه ای خاص از تأثیرات غرب بر هنر ایرانی تمرکز دارد، همگی به نحوی تحولات فرهنگی آن دوره را واکاوی می کنند. همچنین، کتاب "هنر ایران در عصر قاجار" با ارائه تصویری گسترده تر از زمینه های هنری، بستر اجتماعی و سیاسی این تحولات را نیز بررسی می کند.

در مجموع، نقاشی های حمام مهدی قلی بیک نمونه ای شاخص از تلاش هنرمندان دوره قاجار برای بازتعریف هویت فرهنگی در بستر تغییرات اجتماعی اند. این آثار نه تنها واجد ارزش زیبایی شناسی هستند، بلکه از منظر تاریخ نگاری فرهنگی و نظریه های هویتی، شناخت دقیق تری از سازوکارهای فرهنگی و هنری آن دوران فراهم می کنند.

پی نوشت:

1. Demythologization

فهرست منابع:

آهنی، لاله. یعقوب زاده، آزاده (۱۴۰۳). سراسطوره فرنگ در قالیهای تصویری دوره قاجار (ظهور انسان در قالی های تصویری)، پژوهش در هنر و علوم انسانی، ۹(۶۸)، ۱-۱۰.

نقاشی های مربوط به لباس فرهنگی و زنان سنتی نیز به نوعی نشاندهنده ی تضاد فرهنگی و اجتماعی در این دوره هستند. در حالی که لباس سنتی زنان به نماد هویت و فرهنگ بومی اشاره دارد، لباس فرهنگی به نفوذ فرهنگ غربی و تغییرات اجتماعی ناشی از آن اشاره می کند. این دوگانگی در نقاشی ها می تواند به عنوان یک روایت فرهنگی از تعامل سنت و مدرنیته در جامعه قاجاری تلقی شود، که هر کدام به نوعی به تبیین وضعیت اجتماعی و فرهنگی آن زمان کمک می کند.

نقاشی بهرام گور نیز به عنوان نمونه ای از اسطوره های ایرانی، در این فضا به تصویر کشیده شده است. این شخصیت افسانه ای که به عنوان نماد شجاعت و قهرمانی در ادبیات فارسی شناخته می شود، میتواند به عنوان تجلی ارزش ها و آرمان های ملی در دوره قاجار مورد بررسی قرار گیرد. به تصویر کشیدن چنین شخصیت هایی در هنر آن زمان، به نوعی تقویت هویت ملی و فرهنگی را هدف قرار می دهد و به بازسازی اسطوره های جمعی کمک می کند. این نقاشی ها فضای گذار را به خوبی نمایش می دهند: از جهان اسطوره های و سنتی ایرانی با باورهای مذهبی و فرهنگی، به سوی جهانی که مظاهر زندگی فرهنگی (ماشین، لباس غربی، مدرنیزاسیون) در آن وارد شده اند. اما این گذار، ساده و بی تنش نیست. درون همین فضای نقاشی، نوعی کشمکش، تقابل و در برخی موارد حتی طنز و انتقاد بصری دیده می شود که میتواند نشاندهنده ی مواجهه ذهن جمعی ایرانی با "غرب" و "تغییر" در عصر قاجار باشد.

در نهایت، این تنوع در نقاشی ها نشاندهنده یک دوره گذار در تاریخ ایران است که در آن، سنت ها و نوآوری ها به هم تنیده شده اند. این آثار هنری به عنوان اسطوره هایی از تغییر و تحول در جامعه، به تصویر کشیدن گفتمان های فرهنگی و اجتماعی آن زمان کمک می کنند و به ما امکان میدهند تا درک بهتری از هویت تاریخی و فرهنگی دوره قاجار پیدا کنیم. این نقاشی ها نه تنها به عنوان آثار هنری بلکه به عنوان روایت گرانی از تاریخ و فرهنگ، ارزشمند و قابل توجه هستند.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با تمرکز بر نقاشی های دیواری حمام مهدی قلی بیک، به بررسی تقابل و تعامل میان عناصر سنتی و مظاهر مدرنیته در دوره قاجار می پردازد. این آثار، بازتابی عینی از

ادیب زاده، سودابه. امین پور، احمد. عباسی هرفته، محسن (۱۴۰۰).
واکاوی کیفیت شناخت آرتور پوپ از معماری ایران با استناد به
آثار مکتوب تاریخ نگاری او، باغ نظر، (۹۵)، ۷۵-۸۴.
اکبرپور، روحالله. خرم آبادی، یداله (۱۳۹۳). نقش هنر در سبک
زندگی ایرانی، نخستین همایش ملی الکترونیکی
رویکردهای کاربردی و پژوهشی در علوم انسانی و
مدیریت، قم، <https://civilica.com/doc/417197>
برادران هروی، فاطمه. حمزه نژاد، مهدی (۱۳۹۸). تقابل والایی و زیبایی
در فلسفه و ظهور آن در زیبایی شناسی معماری مساجد آزاد
و الگومحور معاصر (نمونه موردی: مسجد ولیعصر، مصلی امام
خمینی تهران)، پژوهشهای معماری اسلامی، (۲۵)، ۴۷-۷۳.
پرویزی، الهام (۱۳۹۹). تبیین تأثیر ضمیر ناخودآگاه در آشناپنداری
مکان، رویش روانشناسی، (۴۸)، ۸۵-۹۲.
جعفری، بهرام. سلیمی، مهدی (۱۳۹۷). سیری بر نمود هویتی و
تاریخی معماری سنتی شهر اردبیل و نمونه گسست های
هویتی در معماری معاصر آن، معماری شناسی، (۴)، ۸۰-۸۸.
خلج امیرحسینی، ساین. بهزادپور، محمد (۱۴۰۱). مدرنیزاسیون در
معماری؛ روند آن از معماری سنتی بومی تا معماری امروز و آثار
تخریب محیط زیستی آن. شباک، (۳) ۸ (پیاپی ۶۶)، ۹۵-
۱۰۴. <https://sid.ir/paper/1008538/fa>. SID.
دامیار، سجاد. ناری قمی، مسعود (۱۴۰۲). واکاوی مفهوم هویت مطلق
معماری از منظر هستی شناسی و معرفت شناسی، بنیان های
حکمی فلسفی هنر ایرانی، (۶) ۲، ۳۰۳-۳۱۸.
رضازاده، طاهر (۱۳۹۴). هنر ایران در عصر قاجار، چاپ اول، تهران،
انتشارات فرهنگستان هنر.
زیباکلام مفرد، صادق (۱۴۰۳). مدرنیته و سنت؛ ریشه یابی علل
ناکامی اصلاحات و نوسازی در ایران عصر قاجار،
چاپ یازدهم، تهران، انتشارات روزنه.
سروش، شیرین. معروف، یحیی. سلیمی، علی. امیری، جهانگیر (۱۴۰۳).
خوانشی نو از زنان در جامعه ایران و لبنان بر اساس نظریه
گیدنز (بررسی سنت و مدرنیته در دو رمان انا احیا و عادت
کنیم)، کاوشنامه ادبیات تطبیقی، (۵۵)، ۲۵-۴۸.
سهیلی، جمالالدین. علالدینی، عظمی (۱۴۰۲). سبک زندگی و
اثربخشی نقوش انسانی خانه ابریشمی بر ماندگاری جایگاه
اجتماعی. جلوه هنر، (۲) ۱۵، ۳۳-۴۴. doi:
10.22051/jzh.2023.40741.1808
شجاع فر، اعظم. خوش نیت، سعید. قربان نژاد، سحر (۱۳۹۶). تقابل سنت
و مدرنیته در معماری معاصر ایران، پنجمین کنفرانس
ملی پژوهشهای کاربردی در مهندسی عمران، معماری و
مدیریت شهری، تهران، <https://civilica.com/doc/76037>
1

شهرجردی، مهتاب. صالحی مرزی جرانی، سعید (۱۴۰۲). استفاده از
فرهنگ و هویت به عنوان نیروی محرک در طراحی
معماری، هفتمین کنفرانس بین المللی مهندسی عمران، معماری و
شهرسازی، تهران، <https://civilica.com/doc/1707947>
صارمی، حمیدرضا. هاشمی، نیلوفر (۱۳۹۹). تحلیل تطبیقی مفهوم
سنت و مدرنیته از دیدگاه دکتر سید حسین نصر؛ نگاهی سنت
گرا بر مفهوم شهر اسلامی. مطالعات شهر
ایرانی اسلامی، (۴۲) ۱۱، ۳۳-۴۲. SID.
<https://sid.ir/paper/411755/fa>
عزیززاده، خالد. بلیلان اصل، لیدا. مولانایی، صلاح الدین (۱۴۰۱). تأثیرات
گذار از دوره سنت به دوره بر سلسله مراتب فضایی ورود به
خانه های مسکونی شهر سنندج، پژوهش های معماری اسلامی،
(۳۴)، ۱-۲۰.
عزیزی، حسن. بهارلو، علیرضا (۱۴۰۱). شمایل نگاری مذهبی قاجار در
سایه تأثیرات فرهنگ غرب؛ نمونه مطالعاتی: قاب آینه
زیرلاکی، اثر محمداسماعیل نقاش باشی اصفهانی، نشریه
هنرهای زیبا-هنرهای تجسمی، (۱) ۲۷، ۹۳-۱۰۲.
علیزاده بیرجندی، زهرا. (۱۳۹۹). عوامل موثر بر گزینش
الگوهای سبک زندگی در دوره قاجار.
جستارهای تاریخی (فرهنگ) (ویژه تاریخ)، (۲) ۱۱، ۰-
۱۰. <https://sid.ir/paper/1052323/fa>. SID.
غفاری نسب، اسفندیار. محمدتقی نژاد اصفهانی، رعنا (۱۴۰۰). مصرف
فضا و بازتعریف زنانگی؛ مطالعه تجربه کافه نشینی زنان در
شیراز. جامعه شناسی کاربردی، (۲) ۳۲، ۴۹-۷۰. doi:
10.22108/jas.2020.124438.1964
فارغیان قمی، سید مجید. احمدی، فرشته. بهزادفر، مصطفی. طغیانی،
شیرین (۱۴۰۲). تحلیل نقش سنت گرایان در شهرسازی معاصر
(رهیافتی برای دستیابی به الگوهای تحقق پذیری شهر
اسلامی)، پژوهشهای معماری اسلامی، (۲) ۱۱ (پیاپی ۳۹)، ۱۳۷-
۱۵۵.
فیروزفر آقایی، لیلا. ولی زاده، نیما. شفیعزاده، اسدالله. موسوی، میرسعید
(۱۴۰۲). بررسی اثرات فرهنگی و اجتماعی گذار از سنت به
مدرنیته بر ساختار کالبدی خانه های تاریخی تبریز، تغییرات
اجتماعی - فرهنگی، (۷۹) ۲۰، ۵۹-۶۹.
کوتی، جواهر. صابر نژاد، ژاله. متین، مهرداد (۱۴۰۳). خوانشی بر تحولات
کالبدی فضای باز و نیمه باز در بناهای تهران اواخر قاجار و
پهلوی اول. توسعه پایدار شهری، (۱۷) ۵، ۷۵-۹۴. doi:
10.22034/usd.2024.2008287.1094
مدرسی رفعت، افسانه. سلطان زاده، حسین. متین، مهرداد (۱۴۰۰).
شناسایی و ارزیابی شاخصه های سنت و مدرنیسم در بناهای
دانشگاهی، مورد مطالعاتی: دانشگاههای شهر تهران، معماری و
شهرسازی آرمانشهر، (۳۶)، ۷۹-۹۷.

- Intelligence Image Generators for Educating the History of Architecture, *Heritage* 2024, 7(3), 1727-1753;
<https://doi.org/10.3390/heritage7030081>.
- Hadjadji, Narimane. Toulou, Naila. Dorra, Medhat (2024). **Impact of digital architecture: The impact of digital technology on ecological formations and its effect on determinants of identity and culture in architectural design**, *Journal of Engineering Research*, Volume 12, Issue 3, September 2024, Pages 285-293.
- HO, K. L. C. (2022). **Constructing an Aesthetic Discourse: Aesthetic Education Where Daoism Meets Postmodernism**. *Education Inquiry*, v. 13, n. 1, p. 21-36.
- Kwon, H. & Kim, S. (2021). **The Functions of Housing in Response to Changed Lifestyles in Korean Residential Spaces: A Comparative Analysis of the Cases in Lifestyle and Architectural Magazines**. *Sustainability* 2021, 13, 12079.
- Kwon, Hyun-ah (2024). **Designing for Modern Living: The Strategic Evolution of Residential Spaces in Response to Improved Lifestyles**, *Technical Journal*, and Vol. 18 No. 2, 2024.
- Lee, S. & Oh, M. (2019). **A Study on Lifestyle Type and Housing Preference for Young Adults and Newly Weds**, *Journal of the Korean Institute of Interior Design* 28(5).
<https://doi.org/10.14774/JKIID.2019.28.5.125>.
- Maleckas, Vytis (2024). **Theoretical Modeling and Methods Devoted to Parametric Architecture Based on Cultural Heritage Identity Codes**. *European Journal of Architecture and Urban Planning*, 3(2), 13–20. <https://doi.org/10.24018/ejarch.2024.3.2.39>
- Moon, J. (2019). **Botanical garden, hut, hangar unprecedented office is 'corporate innovation'. In Maeil Business News Korea**. <https://www.mk.cokr/news/economy/view/2019/1/966725/> (accessed on 1 December 2021).
- موسویان، سمیه (۱۴۰۱). مولفه های زیباییشناسی و خوانش نقش هویت در ترجیحات آثار معماری، *مطالعات ملی*، (۹۱)، ۱۷۳-۱۹۵.
- موسویان، سمیه. امین زاده، بهناز. شاه چراغی، آزاده (۱۴۰۱). **بازاندیشی در سیر تحول نظامهای فکری زیبایی شناسی معماری مبتنی بر رویکرد انسان محوری**. معماری و شهرسازی آرمانشهر، (۳۸)، ۱۱۹-۱۳۴.
- مهری، سودابه. سهیلی، جمال الدین. ذبیحی، حسین. (۱۳۹۹). **تأثیر سبک زندگی بر روابط فضایی خانه های اعیان نشین دوره قاجار در مازندران**. باغ نظر، ۱۷(۹۳)، ۵۱-۶۶. <https://sid.ir/paper/409012/fa>.
- یمینی، ستاره. علی محمدی، پریرسا. بذرافکن، کاوه (۱۳۹۹). **تحلیل آثار معماری معاصر با رویکرد نقد اسطوره ای انطباق طرح معماری پایانه بندری «یوکوهاما» با کهن الگوی باغ ایرانی**. نشریه علمی باغ نظر، ۱۷(۸۶)، ۱۷-۲۸.
- Arfa, Fatemeh Hedieh. Zijlstra, Hielkje. Lubelli, Barbara. Quist, Wido (2022). **Adaptive Reuse of Heritage Buildings: From a Literature Review to a Model of Practice, The Historic Environment: Policy & Practice**, Volume 13, 2022 - Issue 2
- Carbonero, Marta García. Carrasco, Laura Sánchez (2024). **Charting the Recent Past: Digital Analysis for a Historiography of Modern Architecture**, *Život umjetnosti: Journal for Modern and Contemporary Art and Architecture*, Vol. 114 No. 1, 2024. <https://doi.org/10.31664/zu.2024.114.03>
- Chesné, Amaury. Ioannidis, Romanos (2024). **An Investigation of the Perception of Neoclassical, Eclectic, Modernist, and Postmodern Architecture within Different Urban Landscapes: Athens vs. Paris**, *Land* 2024, 13(3), 340; <https://doi.org/10.3390/land13030340>.
- Fareed, Mohamed W. Nassif, Ali Bou. Nofal, Eslam (2024). **Exploring the Potentials of Artificial**